

Lidzanelas (Lečė)

– Mirė laiškanešė!

Žinia lyg žaibas pasklido po visas miestelio gatves ir gatveles.

– Toji tikrai nepamirė, – iškišusi galvą pro duris pareiškė apsimiegojusi dona Karmela. Visas vakarykštis tušas buvo subėgęs į raukšleles po akimis.

– Ramybės jos sielai, – tarė į chalata susisupusi priešais gyvenanti kaimynė ir persižegnojo.

– Žmonės šnekėjo, kad ji nekaip jautėsi, – įsiterpė dar viena iš balkono. – Jau senokai jos nesimatė.

– Girdėjau, kad bronchai, – pridūrė prie savo namų durų šluojanti drūta moteriškė.

– Ji sirgo laiškanešių liga, – paaiškino balkone stovinti moteris. – Ar atsimenat Feručą? Jis irgi mirė jaunas.

Dona Karmela perkreipė veidą.

– Einu išsilygint išėiginės suknelės, – pasakė ir grįžo vidun.

Nelabai atokiame name, stovinčiame ten, kur baigiasi miestelis ir auga alyvmedžių giraitės, prie virtuvės stalo sėdėjo Džovana ir liejo ašaras ant atviruko su 1936-ųjų gegužės 22-osios data. Perlenkusi jį pusiau ir įsikišusi į tarpkrūtį išėjo laukan.

Remiantis paskutine Anos valia, šermenys buvo surengti už namo augančiame granatmedžių sode, kuriame žėlė ir bazilikai. Kone prieš trisdešimt metų iš Ligūrijos jos atsivežta grūstuvė buvo įdėta į karstą su dviem – rausvos ir žydros spalvų – kūdikių

kojinaičių poromis ir vestuviniu Karlo žiedu, kurį užmautą ant jos vestuvinio žiedo norėjo būtinai išsinešti su savimi. Daugiau nieko ir nereikia iškeliaujant iš pasaulio, ištare likus vos kelioms dienoms iki paskutinio atodūsio.

Robertas vaikščiojo greta karsto, nuolat rūkydamas *Nazionali* cigaretes be filtro. Jo žmona Marija sėdėjo ant vienos iš šiaudinių kėdžių, tarsi saugančių karstą, ir vis sukiojosi. Devintą nėštumo mėnesį pilvas buvo didžiulis, tad ją baisiai pylė prakaitas; jeigu gims mergytė, pavadins Ana, kaip ir prižadėjo.

Vos nušvitus pirmiesiems saulės spinduliams be perstojo ėjo užuojautą norintys pareikšti vyrai ir moterys. *Ačiū Dievui, kad į termosus pripyliau užtektinai kavos*, vėl įsitaisiusi kita poza pamanė Marija. Tą akimirką įgužėjo grupelė susiglaudusių moterų su Karmela priešakyje – ji vilkėjo mėlyną suknelę, buvo susisukusi plaukus į kuodą, o akių vokus stipriai pasibraukusi juodu pieštuku. Tarytum primadona atstatė krūtinę ir prisartino prie karsto, mintyse didžiuodamasi, kad smalsūs žvilgsniai limpa prie jos it mašalai. Pasiuntė bučinį velionės pusėn, paspaudė ranką Marijai, apkabino Robertą: meistriškas vaidinimas.

Iš jos sceną nugvelbė Džovana, kuri įsiveržusi metėsi ant Anos, apkabino ją ir bučiavo jai veidą taip ilgai, kad susirinkusieji pasijuto nesmagiai.

– Toji visad buvo keista, – sumurmėjo kažkuris.

Paskui Džovana atsitiesė, išsitraukė iš tarpkrūčio atviruką ir išlankščiusi padavė Robertui, ką tik prisidegusiam dar vieną cigaretę.

– Kas čia? – paklausė vartydamas jį rankose.

– Perskaityk, – šluostydamosi akis atsakė Džovana.

– *Siunčiu daug šiltų linkėjimų*, – perskaitė Robertas. Ir dvejojdamas išmeigė akis į moterį.

– Ne, ne čia. Štai čia, matai? – Džovana bedė pirštu į viršutinį atviruko kampą dešinėje.

Robertas pastebėjo, kad pašto ženklai nuplėšti ir toje vietoje matyti daugybė smulkiai prirašytų žodžių.

– Tai sugalvojo tavo motina, – drebančiu balsu ištarė Džovana. – Tik ji galėjo sumanyti tokį dalyką.

Robertas prisikišo atviruką prie akių mėgindamas įskaityti, kas jame parašyta. Tada sutrikęs pažvelgė į Džovaną.

– Sakydavo, kad parašyčiau slaptą žinutę savo mylimajam, o paskui ant mano žodžių užklijuodavo pašto ženklų, – paaiškino ji. – Mudu susirašinėjom ilgus metus.

Robertas šyptelėjo ir jau ketino atiduoti atviruką, bet Džovana jį sulaukė.

– Ne, turi jį pasilikti, – primygtinai pasakė paliesdama jam ranką. – Prisiminimui.

– Gerai, – sutiko Robertas. Stebeilydamas į sunkiai kojas velkančią Džovaną perlenkė atviruką pusiau ir įsibruko į šoninę švarko kišenę. Tą akimirką prie karsto prisiartino pagyvenusio moteriškė putliu veidu, vešliais žilais, į uodegą šone surištais plaukais ir jo gale pastatė vazą su baltomis gėlėmis.

Kas žino, ar dėdė Antonijus ateis, pagalvojo Robertas numesdamas nuorūką ant žemės. Svarstė, ar Antonijus jau perskaitė laišką. „Vos tik iškeliausiu, nunešk jį savo dėdei“, – įteikdama užklijuotą baltą voką paprašė motina.

Nuo nakties prieš devynerius metus Ana ir Antonijus nebesikalbėjo.

Kokia turi būti tvirta meilė, jeigu ji užleidžia vietą neapykantai?

PIRMA DALIS

1934-ųjų birželis–1938-ųjų gruodis

*Lidzanelas (Lečė),
1934-ųjų birželis*

Aplūžęs ir surūdijęs mėlynas autobusas girdžėdamas sustojo ant ankstyvą popietę jau įkaitusio asfalto. Tvankumoje drėgmės prisigėręs vėjas siūbavo didžiulės vidury aikštės stūksančios palmės lapus. Vieninteliai trys keleiviai išlipo laukan: pirmas Karlas, įsikandęs neprisidegtą cigarą, dailiai apsitaisęs, su liemene ir nublizgintais rudais odiniais oksfordais, kurie liko švarūs po dvi dienas trukusios kelionės iš pradžių traukiniu, o paskui autobusu. Susiglostė ūsus ir užsimerkęs pasimėgavo ypatingu gimtajame miestelyje visuomet tvyrančiu kvapu, sumišusiu su šviežių makaronų, raudonėlio, šlapios žemės ir raudonojo vyno aromatu. Ir kaip šito trūko visais tais metais Šiaurės Italijoje – tiek Pjemonto regione, tiek ir vėliau Ligūrijoje; niekada neapleisdavęs ilgesys pastaruoju metu kankino be paliovos tarsi krūtinę sleigianti našta. Nusiėmęs skrybėlę pradėjo ją vėduotis lyg vėduokle, bet jam tepavyko išjudinti karštą orą. Vasarą iš Afrikos pučiantis sirokas buvo negailestingas, visai kaip jo prisiminimuose.

Ana tai suprato vos tik pastačiusi koją ant grindinio. Ji vilkėjo ilgą juodą suknelę – jau trejus metus visada rengdavosi gedulo drabužiais – ir vos ne vos ant rankų išlaikė Robertą, vienu metų berniuką guviomis akimis.

Karlas ištiesė ranką norėdamas padėti Anai, bet ši papurtė galvą.

– Aš pati, – tarė neįstengdama nuslėpti susierzinimo. Ji nesu-
prato Karlo džiaugsmo, užsidegimo, tarytum po ilgai trukusios
bausmės jam galiausiai būtų grąžinę mėgstamiausią žaislą. Be to,
ji norėjo vien tik išsimiegoti: kelionė išvargino. Apmetė žvilgsniu
aikštę, blankios šiaudų spalvos pastatus, išblukusias krautuvių iš-
kabas, pilką milžiniškos pilies bokštą. Tai naujas jos gyvenimo
fonas ir visi dalykai taip skyrėsi nuo tų, kurie jai buvo savi... Tą
akimirką geliami širdimi suvokė, kaip toli jos Ligūrija, ant kalvos
plytinis Pinjos miestelis ir kaštonų miškai.

– Antonijus jau turėjo būti čia, – dairydamasis aplinkui su-
burbėjo Karlas. – Žinojo, kad autobusas atvažiuos trečią. – Pa-
kėlė akis į didžiulį laikrodį ant savivaldybės fasado. – O dabar
po trijų penkiolika...

– Nenustebčiau, jei šiuose kraštuose laikrodžiai eitų sulėtin-
tai, – atsakė Ana, suknelės rankogaliu šluostydama Robertui su-
prakaitavusią kaktą.

Karlas mestelėjo į ją linksmą žvilgsnį, tada kikendamas pa-
purtė galvą; jis be galo mylėjo savo žmoną, netgi aštrią jos ironiją.

Po keleto minučių atskubėjo uždusęs Antonijus prakaito
išmušta kakta ir briliantinu suteptais plaukais, išskyrus vieną
sruogą.

– Štai ir jis! – šypsodamasis riktelėjo Karlas. Ir pasileido link
brolio. Apkabinęs jam kaklą stipriai suspaudė, o paskui metėsi
ant jo taip, kad tas neteko pusiausvyros ir vos nenugriuvo.

Ana nejudėdama žiūrėjo į besijuokiančius lyg vaikai vyrus; ta
akimirka priklausė vien tik jiedviem. Nebuvo dienos, kad Kar-
las neužsimintų apie brolį: „Antonijus galvotų taip...“, „Antonijus
darytų šitaip...“, „Ar aš tau kada nors pasakojau apie tą kartą, kai
mudu su Antonijumi...“ Nors broliai jau metų metus gyveno toli
vienas nuo kito – per juos Karlui iš Pietų Italijos nuolat atkeliau-
davo siuntinių su maisto produktais ir alyvuogių aliejumi, taip

pat atvirukų, laiškų ir telegramų, – jų ryšys nesusilpnėjo, tiksliau, rodėsi, kad kaip tik sutvirtėjo.

Karlas suėmė Antonijui už alkūnės ir nutempė prie žmonos.

Svainiui atsідūręs šalia, Anai šmėstelėjo mintis, kad jis baisiai panašus į Karlą: toks pats prakaulus veidas, tik viena kita raukšlele daugiau ir be ūsų, tokios pat tamsutėlės rainelės, nosies galiukas apvalus, apatinė lūpa kiek putlesnė už viršutinę... tarytum nuo originalo tiksliai nukopijuotas paveikslas.

– Čia manoji Ana, – patenkintas tarė Karlas. – O šis labai gražus vaikutis – tavo sūnėnas. Pagaliau su juo susipažinsi.

Antonijus sutrikęs nusišypsojo, tada ištiesė ranką ir Ana nestipriai ją paspaudė. O žvilgsnis ne, toptelėjo jai, visai ne toks kaip Karlo, be galo gudrus, it gundytojo. Antonijaus akys buvo skvarbios ir liūdnos, atrodė, kad tą akimirką ją varsto. Ana pajuto, kad staiga išraudo, ir nusuko žvilgsnį. *Po galais, išraudau*, pamanė.

Jis irgi nukreipė akis.

– Aš tavo dėdė, – pasakė šypsodamasis ir glostydamas Robertui galvelę. Saulės šviesoje suraibuliavo auksinis vestuvinis žiedas. Nudelbusi žvilgsnį Ana padavė jam berniuką.

– Ir koks tu gražutis, – nušvito Antonijus keldamas Robertą už pažastų.

– Kaip mama, – įsiterpė Karlas ir atžagaria ranka paglostė Anai skruostą.

Ji neatsitraukė, bet buvo aišku, kad nėra nusiteikusi klausytis komplimentų.

Autobuso vairuotojas permirkusiais, prie kūno prilipusiais marškiniiais išėmė lagaminus ir didelę kartoninę dėžę, tada kilstelėjęs kepurės snapelį atsisveikino su būreliu ir patraukė link vienintelio baro aikštėje, vadinamo „Pilies baru“.

Karlas čiupo abu lagaminus.

– Tu pasirūpink dėže, – įsakė broliui ir nužingsniavo pirmyn.

Paėmusi Robertą Antonijui iš glėbio Ana pareiškė:

– Nešk atsargiai. Dėžėje patys brangiausi mano daiktai. – Kiek sutrikusi susizgribo, kad tai pirmi jam ištarti žodžiai.

– Nešiu atsargiai, pažadu, – atsakė šis. Rūpestingai pakėlęs dėžę, abiem rankom tvirtai suėmė už dugno ir nusekė Karlui įkandin. Ana patraukė šalia jo: regis, kulnai taukšėjo į nugludintą ir slidų grindinį tokiu pat ritmu, kokiu ji šiek tiek uždususi kvėpavo.

– Jau beveik atėjome, – šyptelėjęs nuramino ją Antonijus.

Karlui ir Anai atitekęs namas stovėjo Paladinių gatvėje, vos už kelių žingsnių nuo aikštės. Kadaisė jame gyveno Luidžis, jų dėdė iš motinos pusės, kurį vadino žemvaldžiu, nes jam priklausė daugybė hektarų žemės. Dėdė praturtėjo, bet nesusilaukė vaikų, todėl viską paliko Antonijui su Karlu: žemes, namus ir nemenką sumelę, kad kurį laiką juodu galėtų ramiai gyventi.

Per tą prakeiktą dėdę teko atsisakyti gyvenimo ir mokinių Pinjoje ir persikraustyti į pietus, pamanė Ana. Nekentė jo, nors ir buvo miręs.

Pastatęs dėžę prie įėjimo Antonijus ėmė raustis kišenėje ieškodamas rakto. Įkišęs jį į spyną atrakino ir atlapojo vartus: iš gatvės įsiveržęs šviesos spindulys nušvietė dailų kiemelį su žvaigždiniu skliautu ir medaus spalvos sienomis, vidury stovėjo apvalus marmurinis staliukas ir dvi kaltinės geležies kėdės, o viename kampe – degto molio vazonas su nežinia prieš kiek mėnesių nudžiūvusiu augalu.

Karlas paliko lagaminus kiemelyje ir ėmė sukiotis po namą, ne kartą užkopęs laiptais aukštyn ir nusileidęs žemyn apžiūrėjo kiekvieną kertelę ir pakilnojo paklodes, kuriomis buvo uždengti baldai didelėje svetainėje su židiniu. Pasirėmęs į laukųjų durų staktą ir sekdamas brolių akimis Antonijus pajuto, kaip užlieja jau dulys. Jam taip trūko pokštininko Karleto, šiltais apkabinimais

apdovanojančio broliuko. Kol Karlas buvo šalia, jam niekada neprisireikė kitų: taip, Karlas jo brolis, bet svarbiausia – brangiausias draugas, geriausias bendrininkas, kai sugalvodavo ką nors iškrėsti, puikiausiai iš visų jį pažįstantis. Broliui išvažiauvus, Antonijų užplūdo jausmas, kad visi jį apleido. Niekam nepavyko išsklaidyti jį apnikusios vienatvės ir praskaidrinti jo gyvenimo. Netgi – pamanė pajutęs sąžinės graužatį – žmonai Agatai ir dukrai Lorencai.

Ana žvalgėsi aplinkui, spausdama prie savęs Robertą ir galvodama, kad tas namas per didelis trims žmonėms, o lubos pernelyg aukštos jos skoniui. Buvo tikra, kad meilei nereikia daugybės kambarių ir kambarėlių, kuriuos laikytų užrakintus: pirmaisiais santuokos metais gyveno trijų kambarių bute žemomis lubomis, bet buvo laimingi, ech, kokie jie buvo laimingi. *Kai erdvės per daug, nutolsta ir širdys: neįau princesės kada nors buvo laimingos pilyse*, dingtelėjo jai.

– Ana, eikš pažiūrėti! – prisiartinęs ir čiupęs jai už rankos sušuko Karlas. – Anto, ir tu.

Ir per svetainę, valgomąjį, o galiausiai virtuvę nutempė ją į mažą granatmedžių sodą.

Ana nusišypsojo. Jos veidas pragiedrėjo pirmąsyk nuo tada, kai įlipo į Pietų Italijon riedantį traukinį, – šis vaizdas buvo pirmas vilties ženklas, kurį kelionė jai padovanojo: raudoni, taurės formos žiedai su geltonais vainikėliais, smailūs, sodriai žali lapai, ryškus spalvų kontrastas, susisukę kamienai... Jai patiko viskas. Čia augins ir bazilikų, kad oras prisisotintų jų kvapo. *Tiek, kad pasijustų namie. Bent kažkiek.*

– *Quel délice! Mon jardin secret!** – suriko ir pakštelėjo sūnui į skruostuką.

* Kaip nuostabu! Mano slaptas sodas! (Pranc.) (Čia ir toliau – *vert. past.*)

Antonijus dirstelėjo į ją suglumęs, o tada klausiamai pažvelgė į Karlą.

– Taip, kartais mano Ana nei iš šio, nei iš to prabyla prancūziškai. Žinai...

– Mano krašte tai gana įprasta, nes užaugau pasienyje su Prancūzija, – staiga atsigręžusi pertraukė jį Ana. Ir pažiūrėjo į Antonijų didelėmis alyvmedžių lapelių spalvos akimis, kurias išryškino juodi, į kasą lengvai supinti plaukai. Išblyškusi ir plona skruostų oda, būdinga šiose žemėse negimusiems žmonėms, nusidažė purpurine spalva. Antonijus negalėjo pasakyti, ar taip nutiko nuo karščio, ar Ana ir vėl išraudo per jį.

Tada ji nususuko nuo abiejų vyrų ir ėmė švelniai čiupinėti vieno granatmedžio kamieną.

Kas žino, ar miestelio bibliotekoje yra prancūzų kalbos vadovėlis, toptelėjo Antonijui. Kitą dieną nueis pasiteirauti.

– Na, tai kokia ji? – nesiliovė klausinėti tą vakarą Agata, Antonijaus žmona. – Ar aukšta? Ar gerai apsirėdžiusi? Ar namas patiko? Ką ji pasakė? Ar atrodė patenkinta?

Antonijus pakilo iš fotelio.

– Nežinau, – tarė atsidusęs. – Manau, kad taip. – Kartkartėmis Agatos klausimai pasipildavo it kruša.

– Ar ji graži? – pasiteiravo vis neatstodama.

Ar ji graži? Antonijus niekada nebuvo matęs tokių moterų. Pasijuto taip, lyg būtų gavęs antausį ir apspangęs. Neįstengė negalvoti... apie žalias Anos akis: jos tokios skvarbios ir kupinos šviesos, vos vos žvairos, be galo švelnios, įrėmintos dviejų mielų raukšlelių; nosis tiesi, išdidžiai pakelta tarytum graikų statulos, laikysena taip pat tvirta ir užtikrinta, nors kulkšnys laibos it mergaitės.

– Normali, – atsakė. – Neatkreipiau dėmesio.